

รายงานฉบับสมบูรณ์

(FINAL REPORT)

โครงการประเมินคุณค่าทรัพยากรในพื้นที่อนุรักษ์ กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

Valuation of Natural Resources in Protected Areas:
A Case Study of Khao Yai National Park

ส่วนวิจัยเศรษฐกิจและพัฒนากิจการป่าไม้
สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ศูนย์วิจัยและพัฒนากิจการป่าไม้
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ทบวงมหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2541

บทคัดย่อ

จากการศึกษาเพื่อประเมินคุณค่าทรัพยากรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์กรณีของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พบว่า พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีคุณค่าทั้งทางตรงและทางอ้อมมากมายมหาศาล มูลค่าอันพึงประเมินของทรัพยากรในพื้นที่นี้แม้จะเป็นแค่เพียงบางส่วนที่สามารถประเมินได้ ก็เป็นมูลค่าที่สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลค่าของทรัพยากรทางกายภาพและชีวภาพ อันได้แก่ ที่ดินป่าไม้ ซึ่งถือว่าเป็นมูลค่าโดยตรงอันเกิดจากพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นสำคัญ นอกจากนี้แล้ว ยังมีมูลค่าของต้นทุนที่รัฐได้ลงทุนทุ่มเทลงไปในการบริหารจัดการ ตลอดจนการป้องกันรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีความสำคัญยิ่งแห่งนี้ไว้เพื่อให้เป็นมรดกทางธรรมชาติแก่ชนรุ่นหลัง ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการยากยิ่งที่จะทำการสรุปรวมเอามูลค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้หมดอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิเช่น ข้อจำกัดด้านหัวข้อกำหนดของการศึกษา (Terms of reference) ที่มีผลในลักษณะเป็นตัวจำกัดขอบเขตแนวทางในการประเมิน ข้อจำกัดทางด้านข้อมูลที่ต้องใช้ ข้อจำกัดของระยะเวลาและงบประมาณในการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น มูลค่าที่ประเมินได้จากการศึกษานี้ จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของมูลค่าที่แท้จริงของอุทยานแห่งชาติแห่งนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นมูลค่าขั้นต่ำที่ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จะสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจและการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้กับราษฎรทั้งในพื้นที่ และที่อยู่โดยรอบพื้นที่ ตลอดจนในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศโดยรวมด้วย

ในการประเมินคุณค่าของทรัพยากรของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ตามการศึกษานี้ได้มีการจำแนกองค์ประกอบของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตามข้อกำหนดของการศึกษาเป็นรายทรัพยากรที่สำคัญ ๆ รวม 7 รายการคือ ทรัพยากรดินและที่ดิน ป่าไม้ น้ำ พืช สัตว์ป่า แร่ธาตุ และอากาศ แล้วทำการประเมินมูลค่าทางตรงหรือทางอ้อมแล้วแต่ปัจจัย นอกจากนี้ยังได้มีการประเมินคุณค่าในลักษณะของการใช้สมมติฐานอื่น ๆ คือการประเมินคุณค่าในลักษณะของการเป็นพื้นที่ป้องกันหรือเสริมศักยภาพให้กับพื้นที่อื่น การประเมินคุณค่าจากมูลค่าต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการพื้นที่ และการประเมินคุณค่าโดยวิธีสมมติเหตุการณ์เพิ่มเติมเข้าไปด้วย

ผลการศึกษาพบว่าคุณค่าทางตรงที่ได้จากการประเมินมูลค่าทรัพยากรที่ดิน ป่าไม้ และพืชในรูปของความหลากหลายทางชีวภาพ มีค่าเท่ากับ 770,937.5, 85,948.7 และ 7,733.7 ล้านบาท ตามลำดับ ส่วนคุณค่าทางตรงของทรัพยากรน้ำ แร่ธาตุ สัตว์ป่า และอากาศ ไม่สามารถประเมินได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านขาดข้อมูลปัจจัยที่จะใช้วิเคราะห์ สำหรับคุณค่าทางอ้อมซึ่งได้จากการประเมินมูลค่าด้านการช่วยรักษาสภาพอากาศ ด้านการป้องกันและเสริมศักยภาพในการเพาะปลูก และด้านต้นทุนในการบริหารจัดการ มีค่าเท่ากับ 7,760.0, 110,556.3 และ 119.2 ล้านบาท ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีรายงานเกี่ยวกับผลจากการประเมินคุณค่าทางอ้อมของทรัพยากรของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่โดยกำหนด

ให้ทรัพยากรในพื้นที่เป็นองค์หรือหน่วยเดียว โดยวิธีสมมติเหตุการณ์ ซึ่งพบว่ามียุทธศาสตร์ เท่ากับ 3,800 ล้านบาท

เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งการประเมินมูลค่าในลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงขอให้เป็นที่น่าสนใจกันว่า ผลการประเมินมูลค่าในทุกรายการไม่ควรนำมารวมกันเพื่อบ่งชี้ว่าเป็นมูลค่าประเมินรวมของพื้นที่ ด้วยเหตุผลที่ว่าจะเป็นการคิดหรือประเมินมูลค่าซ้ำซ้อนกันในบางรายการ เพราะบางรายการจะหมดคุณค่าไปเมื่อได้ให้คุณค่าด้านอื่น ๆ ไปแล้ว ตัวอย่างเช่นถ้าหากมีการเอาทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นผลผลิตของที่ดินออกจำหน่ายหมดจริง มูลค่าทางด้านอื่นก็ย่อมถูกกระทบกระเทือนจนลดค่าลงไปหรืออาจหมดค่าไปเลย

นอกจากนั้น ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ อีกหลายประเภทที่มีคุณค่าทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรแร่ หรือแหล่งน้ำใต้ดินที่ยังไม่ได้มีการสำรวจอย่างละเอียดเนื่องจากเป็นพื้นที่สงวนและคุ้มครอง ตลอดจนทรัพยากรด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ในรูปของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กต่าง ๆ (microorganism) ที่ยังไม่มีข้อมูลการสำรวจที่ชัดเจน ประกอบกับยังไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาตลาดเพื่อการประเมินได้ ดังนั้น มูลค่าของทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ จึงเป็นหัวข้อที่มีความจำเป็นจะต้องทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อกำหนดแนวทางในการประเมินคุณค่าที่ชัดเจนในภายภาคหน้าต่อไป